

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№12 (283)**

Київ 2024

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 12 (283). – К., 2024. – 238 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ

Протокол №10 від 28.11.2024 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЕЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЧАК С.В., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЄШКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКИ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІСЕНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМИТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д-р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитор Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»

внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:

ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rînkovîh vidnosin v Ukraïni

Abbreviated key title: Form. rînkovîh vidnosin Ukr.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2024. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ГПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2024

29. Cherednychenko, O., Trubavina, I. (2023). Yevropeiski tsinnosti yak osnova natsionalnoi zghurtovannosti, kursu Ukrainy na yevrointehratsiiu ta ukriplennia osnov natsionalnoi bezpeky cherez osvitu [European values as the basis of national cohesion, Ukraine's course towards European integration and strengthening the foundations of national security through education]. *Novyi Kolehium = New Collegium*, № 1–2, P. 53–58 [in Ukrainian].

30. Shvab, M. A. (2023). Tsinnosti natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Values of national security of Ukraine]. *Acta securitatae volynienses = Acta securitatae volynienses*, № 2, P. 51–61 [in Ukrainian].

Дані про автора

Дідик Олександр Сергійович,

аспірант, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки
ORCID ID: 0009-0009-8827-907X
e-mail: DidykO809@gmail.com

Data about the author

Oleksandr Didyk,

PhD student State Research Institute of Informatization and Modeling of Economy
ORCID ID: 0009-0009-8827-907X
e-mail: DidykO809@gmail.com

УДК 368.914: 336.27

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15039512>

ПУЗИРЬОВА П. В.

ПОКАЛЬЧУК О. К.

Роль страхових компаній як стратегічного партнера у розвитку недержавного пенсійного забезпечення

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання щодо ролі страхових компаній як стратегічного партнера у розвитку недержавного пенсійного забезпечення.

Метою дослідження є визначення ролі страхових компаній як стратегічного партнера у розвитку недержавного пенсійного забезпечення.

Методи дослідження. В статті було використано загальноекономічні та загальнонаукові методи дослідження, а саме: індукції та дедукції, пізнавальний, літературний, описовий, аналізу і синтезу, групування, класифікації, графічний та ін.

Результати роботи. Встановлено, що страхові компанії відіграють критично важливу роль у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, виступаючи стратегічними партнерами як для держави, так і для роботодавців та населення. Страхові компанії створюють та впроваджують інноваційні пенсійні програми, які дозволяють громадянам накопичувати кошти на пенсію, гарантуючи їм регулярні виплати в майбутньому. Встановлено, що важливим аспектом є співпраця страхових компаній з державою у створенні сприятливого законодавчого середовища, яке стимулює розвиток недержавного пенсійного забезпечення. Визначено, що однією з головних переваг страхових компаній є їхня фінансова стабільність та здатність гарантувати виплати згідно з умовами договорів, що виділяє їх серед багатьох інших фінансових установ, які пропонують аналогічні послуги.

Галузь застосування результатів. Економіка, стратегічне партнерство, страхова справа, державне регулювання, пенсійне забезпечення.

Висновки. Доведено, що страхові компанії є не лише фінансовими інституціями, але й стратегічними партнерами, які забезпечують стабільність, надійність та ефективність системи недержавного пенсійного забезпечення. Внесок страхових компаній у розвиток соціального захисту населення та забезпечення гідного рівня життя в похилому віці є визначальним для формування сучасного суспільства. Визначено, що подальший розвиток цього напрямку залежить від тісної співпраці між усіма зацікавленими сторонами, вдосконалення законодавчої бази, підвищення довіри до страхового ринку та впровадження інноваційних підходів.

Ключові слова: страхові компанії, недержавне пенсійне забезпечення, державна підтримка, стратегічне партнерство, соціальна стабільність, покращення якості життя літніх людей.

The role of insurance companies as a strategic partner in the development of private pension provision

The subject of the research is theoretical and practical issues related to the role of insurance companies as a strategic partner in the development of private pension provision.

The aim of the research is to determine the role of insurance companies as a strategic partner in the development of private pension provision.

Research methods. The article uses general economic and general scientific methods of research, namely: induction and deduction, cognitive, literary, descriptive, analysis and synthesis, grouping, classification, graphical, etc.

Results of the investigation. It has been established that insurance companies play a critical role in the development of private pension provision, acting as strategic partners for the state, employers and the population. Insurance companies create and implement innovative pension programmes that allow citizens to accumulate funds for retirement, guaranteeing them regular payments in the future. It is established that an important aspect is the cooperation of insurance companies with the State in creating a favourable legislative environment that stimulates the development of private pension provision. It has been determined that one of the main advantages of insurance companies is their financial stability and ability to guarantee payments under the terms of contracts, which distinguishes them from many other financial institutions offering similar services.

Scope of the results. Economics, strategic partnership, insurance, government regulation, pensions.

Conclusions. It is proved that insurance companies are not only financial institutions, but also strategic partners that ensure the stability, reliability and efficiency of the private pension system. The contribution of insurance companies to the development of social protection of the population and ensuring a decent standard of living in old age is crucial for the formation of modern society. It is determined that further development of this area depends on close cooperation between all stakeholders, improvement of the legislative framework, increase of confidence in the insurance market and introduction of innovative approaches.

Keywords: insurance companies, non–state pension provision, state support, strategic partnership, social stability, improvement of the quality of life of the elderly.

Постановка проблеми. Сучасні соціально–економічні умови, включно з демографічними змінами, старінням населення, зменшенням тривалості життя, а також фінансовою нестабільністю, створюють значний тиск на державні пенсійні системи. Багато країн, зокрема Україна, стикаються з проблемою дефіциту державних пенсійних фондів, що обмежує здатність забезпечувати гідний рівень життя пенсіонерів. У таких умовах розвиток недержавного пенсійного забезпечення стає необхідністю для збереження соціальної стабільності та покращення якості життя літніх людей. Проте, попри зростання важливості недержавного пенсійного забезпечення, в Україні цей сектор залишається недостатньо розвиненим. Серед основних причин можна виділити низький рівень фінансової грамотності населення, відсутність довіри до фінансових

інститутів, нестабільність економічної ситуації та недосконалість законодавчої бази. Страхові компанії, які є важливим елементом фінансової системи, мають значний потенціал для розвитку недержавного пенсійного забезпечення, оскільки вони забезпечують фінансову стабільність, довгострокове планування, ефективне управління пенсійними активами та знижують ризики для учасників. Однак їхній внесок у цей процес поки не є достатньо реалізованим. Існує ряд проблем, які перешкоджають ефективній участі страхових компаній у розвитку недержавного пенсійного забезпечення. Зокрема, це відсутність чітких механізмів співпраці між страховими компаніями, державними органами та роботодавцями; конкуренція з іншими фінансовими інститутами, такими як банки або недержавні пенсійні фонди; недостатній рівень довіри населення до страхо–

вих компаній через історичні причини або низьку прозорість їхньої діяльності.

Отже, страхові компанії, володіючи значним потенціалом, поки не виконують у повній мірі роль стратегічного партнера у системі недержавного пенсійного забезпечення. Для цього необхідно вирішити низку взаємопов'язаних завдань, зокрема підвищення фінансової грамотності населення, зміцнення довіри до страхових компаній, покращення законодавчого середовища та стимулювання співпраці між різними учасниками ринку. Вирішення цих проблем дозволить ефективно інтегрувати страхові компанії в систему пенсійного забезпечення, сприяти соціальній стабільності та забезпечити громадянам гідний рівень життя у старості.

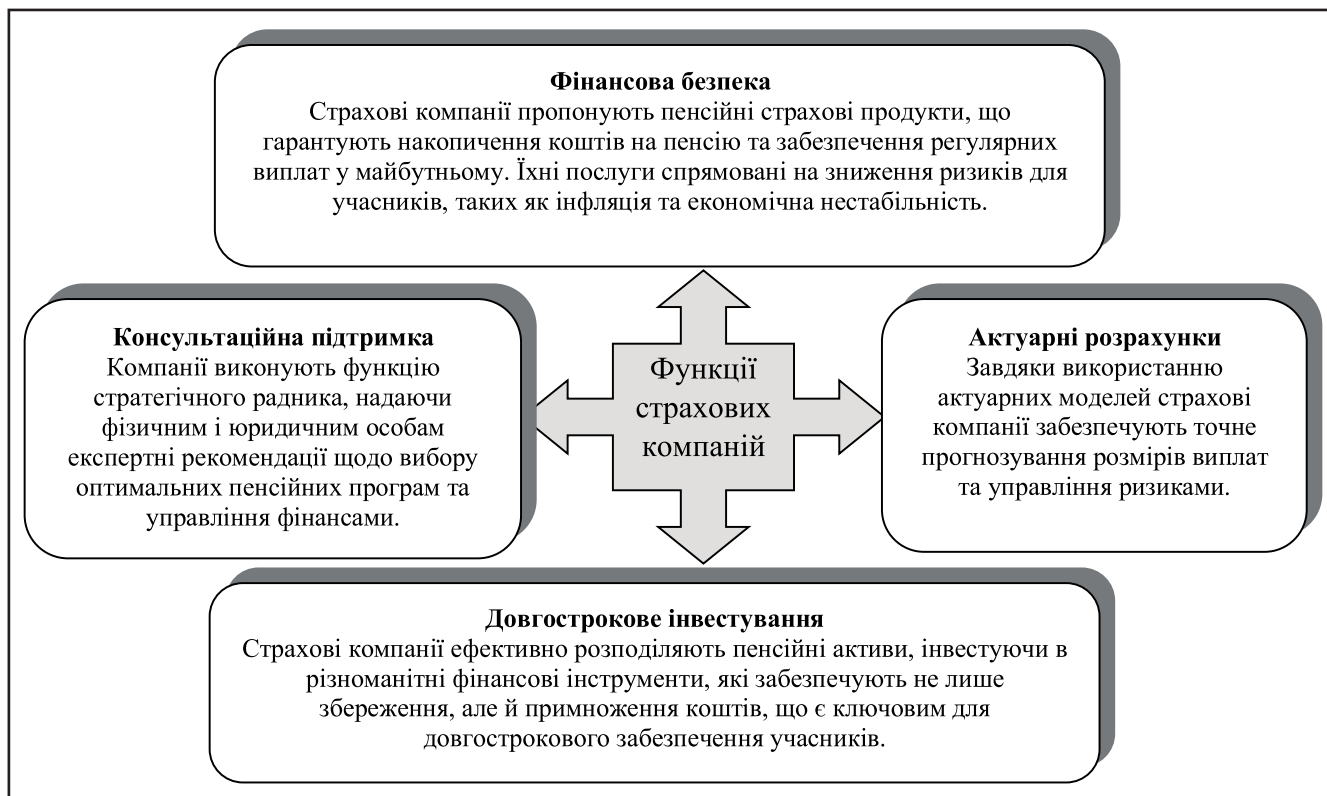
Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Аналіз останніх досліджень, присвячених ролі страхових компаній як партнера у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, свідчить про те, що ця тема стає дедалі актуальнішою у контексті глобальних демографічних змін та зростання потреби в довгостроковому фінансовому плануванні. Дослідження показують, що страхові компанії відіграють ключову роль у побудові ефективної системи недержавного пенсійного забезпечення завдяки своїй здатності акумулювати значні фінансові ресурси, управляти ними та забезпечувати фінансову стійкість учасників системи. Серед перспектив, які аналізуються у сучасних наукових роботах, виділяють інтеграцію новітніх технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, що дозволяє автоматизувати процеси управління пенсійними активами та підвищувати ефективність роботи. Особливу увагу автори [11–19] також приділяють важливості підвищення обізнаності населення щодо переваг довгострокового фінансового планування. Останні дослідження вказують на те, що реалізація програм фінансової освіти може суттєво збільшити довіру до страхових компаній і сприяти їхньому залученню до побудови стійких пенсійних систем.

Один із провідних економістів З. Боді [1], який досліджував управління ризиками та роль фінансових установ у пенсійному забезпеченні, у своїх роботах акцентує увагу на важливості довгострокового інвестування та управління ризиками у пенсійних системах, включаючи страхові компанії, які забезпечують захист від економічної нестабільності. Ф. Модільяні [4] аналізував, як

страхові компанії можуть бути ефективними інструментами для формування довгострокових пенсійних накопичень і забезпечення стабільних виплат у старості. М. Орзак [5] досліджував моделі взаємодії між пенсійними фондами, страховими компаніями та державою, наголошуючи на важливості регулювання та стимулювання приватних страхових компаній для забезпечення надійності недержавних пенсійних програм. М. Екхардт [3] дослідив роль страхових компаній у європейських системах пенсійного забезпечення і зацентрував увагу на фінансових інноваціях, які впроваджуються страховими компаніями для підтримки довгострокової стабільності системи пенсійних накопичень. О. Шарова [7] проаналізував специфіку роботи страхових компаній у пострадянських країнах і дослідив вплив економічної та правової нестабільності на розвиток страхового ринку і пенсійних програм. П. Даймонд [2] та ін. досліджували механізми пенсійного страхування і наголошували на важливості ролі страхових компаній у зменшенні ризиків, пов'язаних із пенсійним забезпеченням. Таким чином, аналіз сучасних досліджень підтверджує, що страхові компанії відіграють важливу стратегічну роль у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, де їхня діяльність спрямована на забезпечення фінансової стабільності та соціального захисту учасників системи. Водночас розвиток цієї сфери потребує більш глибокого дослідження питання ролі страхових компаній саме як стратегічного партнера у розвитку пенсійних систем та недержавного пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Страхові компанії відіграють ключову роль у системі недержавного пенсійного забезпечення, виступаючи не лише фінансовим інструментом, але й стратегічним партнером як для учасників, так і для держави. Діяльність страхових компаній охоплює управління пенсійними активами, створення довгострокових фінансових програм, забезпечення стійкості системи та сприяння соціальному захисту населення. Основні функції страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення наведені на рис. 1.

Основні функції страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення є ключовими для забезпечення стабільності, надійності та ефективності цієї системи. Одна з головних функцій – це забезпечення фінансової безпеки,

Рисунок 1. Основні функції страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення

Джерело: побудовано автором на основі [8–12].

де страхові компанії пропонують широкий спектр пенсійних страхових продуктів, які дозволяють людям накопичувати кошти на пенсію упродовж тривалого періоду та отримувати стабільні виплати у майбутньому. Ці програми розроблені таким чином, щоб мінімізувати ризики, з якими стикаються учасники, наприклад, інфляцію та економічну нестабільність. Завдяки цій функції страхові компанії стають фінансовим гарантом для людей, які прагнуть забезпечити собі гідний рівень життя після завершення трудової діяльності. Іншою важливою функцією є довгострокове інвестування, де страхові компанії акумулюють пенсійні активи своїх клієнтів і розподіляють їх між різними фінансовими інструментами – облігаціями, акціями, державними цінними паперами тощо. Такий підхід дозволяє не лише зберегти вкладені кошти, але й примножити їх, забезпечуючи клієнтам довгострокове зростання капіталу. Інвестиційна діяльність страхових компаній також сприяє розвитку національної економіки, адже ці активи можуть бути використані для фінансування стратегічно важливих проектів [13–16].

Ключову роль відіграють також актуарні розрахунки, які страхові компанії проводять для за-

безпечення стабільності системи. Завдяки цим розрахункам визначаються майбутні зобов'язання компанії перед клієнтами, що дозволяє уникнути фінансових дисбалансів. Актуарні моделі враховують різноманітні чинники, зокрема демографічні зміни, середню тривалість життя, рівень інфляції та ризики фінансових ринків, що дозволяє компаніям запропонувати оптимальні умови накопичення та виплати пенсійних коштів. Ще однією важливою функцією є консультаційна підтримка, яку страхові компанії надають своїм клієнтам. Так страхові компанії виконують роль стратегічних радників, допомагаючи фізичним особам і компаніям обирати найбільш відповідні пенсійні програми. Крім того, страхові компанії роз'яснюють складні фінансові механізми, підвищуючи рівень обізнаності населення щодо переваг і особливостей недержавного пенсійного забезпечення. Таким чином, страхові компанії є важливим елементом системи недержавного пенсійного забезпечення, виконуючи функції, спрямовані на захист інтересів учасників, забезпечення фінансової стабільності та створення умов для стійкого зростання пенсійних накопичень [14–18].

Стратегічне партнерство між страховими компаніями, державою та роботодавцями є важливим елементом у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, оскільки воно дозволяє створювати стійку та ефективну систему, яка забезпечує соціальний захист громадян. У цьому контексті взаємодія страховиків із державними органами відіграє ключову роль, адже вона спрямована на формування нормативно-правової бази, яка регулює пенсійні програми, гарантує захист прав учасників та створює стимули для активної участі населення в накопичувальних системах [15–19]. По-перше, страхові компанії активно співпрацюють з державними органами у розробці законодавства, яке регулює діяльність недержавних пенсійних програм, що включає встановлення чітких правил для роботи страхових компаній, механізмів контролю за їхньою діяльністю, а також забезпечення прозорості у відносинах між страховиками та клієнтами. По-друге, держава відіграє важливу роль у стимулюванні розвитку недержавного пенсійного забезпечення через запровадження податкових пільг для учасників. Зокрема, це можуть бути пільги для фізичних осіб, які беруть участь у накопичувальних програмах, або для роботодавців, які фінансують корпоративні пенсійні плани для своїх працівників. Такі заходи стимулюють збільшення залученості населення в систему довгострокових накопичень і сприяють формуванню фінансово стійкого середовища. Окрім цього, важливою сферою взаємодії є інформаційна підтримка та просвітницька діяльність. Так, страхові компанії спільно з державними установами можуть проводити освітні кампанії, які пояснюють громадянам переваги участі у недержавному пенсійному забезпеченні, сприяють підвищенню фінансової грамотності населення, що є критичним чинником для успіху накопичувальної пенсійної системи. Нарешті, ще одним аспектом співпраці є розвиток державного регулювання у сфері захисту прав учасників. Держава повинна забезпечити надійні механізми контролю, які гарантують, що пенсійні накопичення використовуються виключно за призначенням, а діяльність страхових компаній відповідає встановленим стандартам. Регулятори також сприяють створенню умов для захисту учасників у випадках фінансових труднощів страхових компаній, зокрема через впровадження механізмів гарантування виплат або спеціальних компенсаційних

фондів. Таким чином, взаємодія між страховими компаніями та державними органами є фундаментом для побудови ефективної системи недержавного пенсійного забезпечення, що забезпечує прозорість, надійність та фінансову стійкість, сприяючи досягненню основної мети – гарантування гідного рівня життя громадян після виходу на пенсію [4–11].

Співпраця страхових компаній з роботодавцями також впливає на розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення. Така взаємодія має стратегічне значення як для самого бізнесу, так і для економіки загалом, оскільки вона сприяє зростанню рівня забезпеченості населення пенсійними виплатами та формуванню культури довгострокового фінансового планування. Роботодавці зацікавлені у впровадженні корпоративних пенсійних програм через низку вагомих причин. По-перше, це важливий інструмент мотивації працівників. Наявність пенсійної програми, спонсорованої роботодавцем, сприяє формуванню лояльності співробітників до компанії, підвищує їхню задоволеність умовами праці та знижує рівень плинності кадрів. Для працівників такі програми стають додатковим стимулом залишатися на робочому місці протягом тривалого періоду, адже вони бачать реальну перспективу фінансової стабільності після виходу на пенсію. По-друге, корпоративні пенсійні програми дозволяють компаніям відзначитися на ринку праці, що особливо важливо у конкурентних галузях. Підприємства, які пропонують своїм працівникам соціальні пакети із включенням пенсійних накопичувальних програм, мають вищу репутацію серед потенційних працівників, що є значним чинником під час залучення висококваліфікованих фахівців, які шукають не лише конкурентну заробітну плату, а й довгострокову стабільність. По-третє, впровадження пенсійних програм може стати частиною стратегії соціальної відповідальності бізнесу. Роботодавці, які піклуються про майбутнє своїх працівників, сприяють формуванню позитивного іміджу компанії серед клієнтів, партнерів та громадськості, що дозволяє підприємствам зміцнювати свою позицію як відповідального роботодавця. Страхові компанії в цьому процесі відіграють роль надійного партнера, забезпечуючи розробку, управління та адміністрування корпоративних пенсійних програм. Страхові компанії проводять аналіз потреб підприємств та їх працівників, допомагають вибрати оптималь-

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

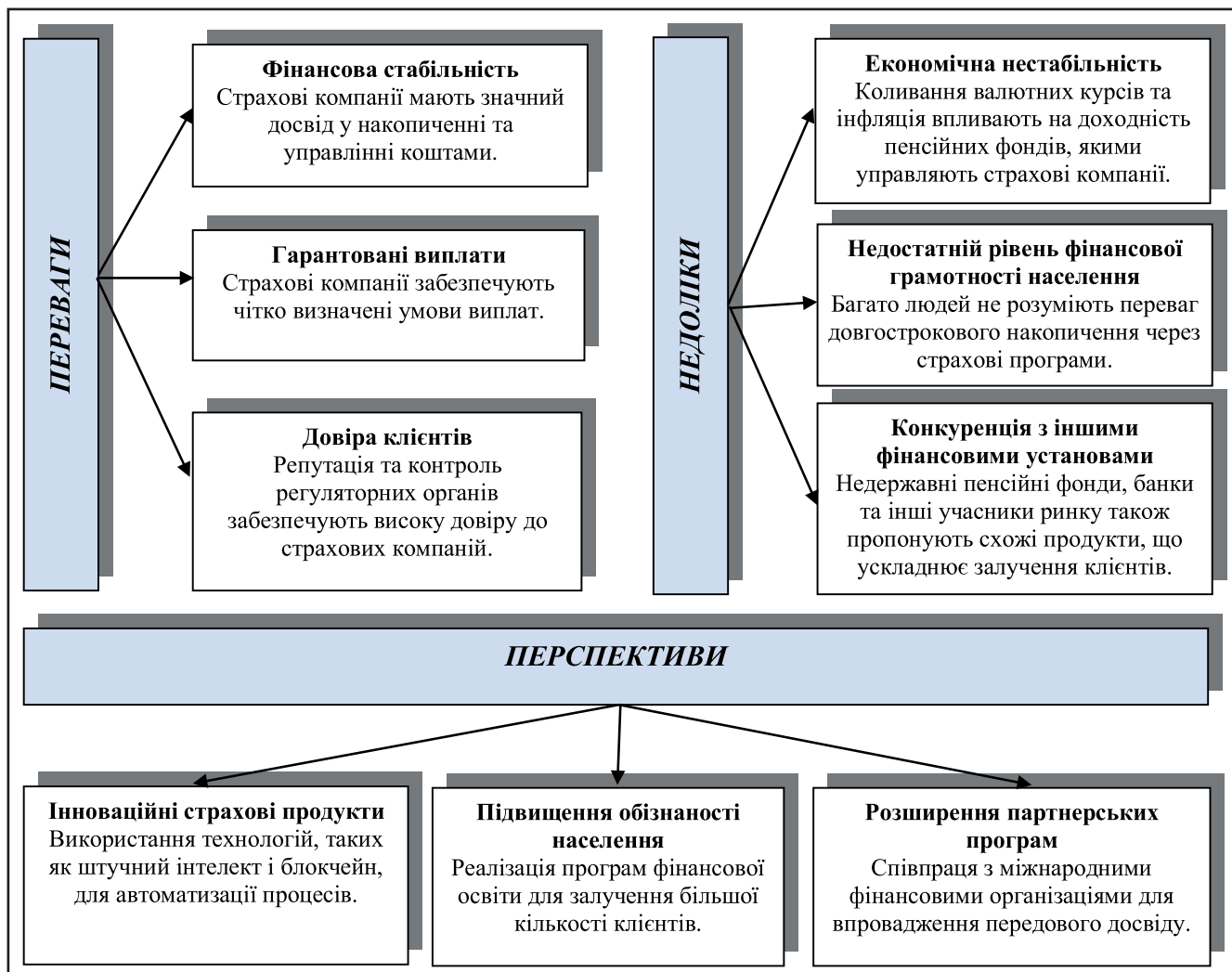
ну модель пенсійного забезпечення, враховуючи фінансові можливості та стратегічні цілі підприємства. Окрім того, страхові компанії надають роботодавцям консультаційну підтримку, зокрема в питаннях податкових пільг, які можуть бути доступними в рамках таких програм [4–8].

Також важливою складовою співпраці є прозорість та гнучкість страхових компаній у створенні індивідуальних рішень для бізнесу. Кожне підприємство має свою специфіку, тому пенсійні програми можуть включати різні опції, наприклад, розподіл фінансових внесків між роботодавцем і працівником, накопичення коштів у конкретних валютах чи додаткові страхові послуги, що дозволяє максимально адаптувати програми під потреби компанії та її співробітників [2–9].

Взаємодія з роботодавцями також сприяє ширшому охопленню населення системою недержав-

ного пенсійного забезпечення. Оскільки корпоративні програми часто передбачають автоматичне включення працівників, багато людей, які могли б не задумуватися про необхідність довгострокових заощаджень, починають брати участь у накопиченні коштів на майбутню пенсію. Це, своєю чергою, сприяє формуванню загальної культури фінансового планування серед населення та підвищенню рівня соціального захисту. Таким чином, співпраця страхових компаній із роботодавцями створює багатосторонні вигоди: для працівників – це впевненість у майбутньому, для роботодавців – підвищення лояльності, мотивації та іміджу, а для економіки – зміцнення пенсійної системи й стимулювання фінансової грамотності суспільства.

Серед основних переваг, недоліків та перспектив страхових компаній у порівнянні з іншими учасниками ринку можна виділити наступні – рис. 2.

Рисунки 2. Переваги, недоліки та перспективи страхових компаній у недержавному пенсійному забезпеченні у порівнянні з іншими учасниками ринку

Джерело: побудовано автором на основі [9–16].

Страхові компанії мають певні переваги у порівнянні з іншими учасниками ринку, що робить їх стратегічно важливими партнерами в системі недержавного пенсійного забезпечення. Однією з ключових переваг є їхня фінансова стабільність. Страхові компанії мають значний досвід у накопиченні та ефективному управлінні коштами, що дозволяє їм зберігати фінансову стійкість навіть у складних економічних умовах. Їхній довгостроковий підхід до управління активами забезпечує мінімізацію ризиків для клієнтів, що особливо важливо для пенсійного забезпечення, яке передбачає багаторічні накопичення. Другою важливою перевагою є гарантованість виплат. На відміну від деяких інших фінансових установ, які можуть пропонувати лише прогнозовану доходність або залежати від зовнішніх економічних чинників, страхові компанії чітко визначають умови та розміри виплат у своїх договорах, що означає, що клієнти можуть бути впевнені у стабільності отримання своїх пенсійних накопичень у майбутньому, незалежно від зовнішніх обставин. Третім важливим аспектом є довіра клієнтів до страхових компаній. Їхня репутація, яка формується завдяки багаторічній стабільній діяльності та чіткому дотриманню зобов'язань, є основою взаємодії з клієнтами. До того ж, діяльність страхових компаній суворо контролюється регуляторними органами, що забезпечує додаткові гарантії для учасників системи недержавного пенсійного забезпечення. Регулярний моніторинг, аудит та вимоги щодо формування резервів дозволяють створити високий рівень довіри до таких фінансових установ. Усі ці переваги роблять страхові компанії провідними учасниками ринку у сфері довгострокового пенсійного забезпечення, які здатні забезпечити клієнтам фінансову впевненість у майбутньому [16–20].

Проте страхові компанії, які займаються недержавним пенсійним забезпеченням, стикаються також із низкою перешкод (рис. 2), що впливають на їхню ефективність та здатність забезпечувати належний рівень послуг. Однією із ключових перешкод є економічна нестабільність. Коливання валютних курсів, високий рівень інфляції та нестабільна макроекономічна ситуація безпосередньо впливають на доходність пенсійних фондів, якими управляють страхові компанії, що знижує привабливість страхових продуктів для населення, адже зростає ризик втрати накопичених ко-

штів через знецінення. Страхові компанії змушені постійно коригувати інвестиційні стратегії, аби зберегти стабільність виплат і забезпечити приріст коштів клієнтів, що є доволі складним завданням у нестабільному середовищі. Ще одним значним викликом є недостатній рівень фінансової грамотності населення. Багато громадян не розуміють переваг довгострокового накопичення коштів через страхові програми, що призводить до низької участі у пенсійних схемах, адже люди або не усвідомлюють важливості формування додаткових джерел доходу на старість, або мають хибні уявлення про принципи функціонування страхових продуктів. Відсутність достатньої інформації або поширення недовіри до фінансових установ лише посилює цю проблему, що значно ускладнює роботу страхових компаній у залученні нових клієнтів. Крім того, страхові компанії стикаються з жорсткою конкуренцією з боку інших фінансових установ. Недержавні пенсійні фонди, банки, інвестиційні компанії та інші учасники ринку пропонують схожі послуги, спрямовані на формування накопичень для пенсії – це створює ситуацію, коли клієнти мають широкий вибір альтернатив, що ускладнює страховим компаніям утримання своєї частки ринку. Для успішної конкуренції страхові компанії змушені постійно оновлювати свої продукти, впроваджувати інноваційні рішення та знижувати витрати, аби запропонувати привабливіші умови для споживачів [4–9].

Перспективи розвитку страхових компаній у сфері недержавного пенсійного забезпечення (рис. 2) є багатограними та обумовлені сучасними економічними, технологічними та соціальними змінами. Одним із ключових напрямів є створення інноваційних страхових продуктів, що ґрунтуються на новітніх технологіях. Використання штучного інтелекту дозволяє автоматизувати багато процесів, таких як аналіз ризиків, персоналізація пропозицій для клієнтів та прогнозування довгострокових фінансових потреб. Технологія блокчейн, у свою чергу, сприяє підвищенню прозорості операцій, безпеці даних та ефективності управління фінансовими потоками, що дозволяє гарантувати незмінність та захищеність пенсійних контрактів, що підвищує довіру з боку клієнтів. Ще одним важливим напрямом є підвищення обізнаності населення щодо можливостей недержавного пенсійного забезпечення. Як правило, люди недостатньо поінформовані про переваги нако-

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

пичувальних програм, тому страхові компанії можуть реалізовувати освітні ініціативи. Також перспективним є розширення партнерських програм, що включає активну співпрацю страхових компаній з міжнародними фінансовими організаціями, що дозволяє впроваджувати найкращі світові практики управління активами, розробки страхових продуктів і підвищення ефективності діяльності компаній. Міжнародний досвід може бути корисним у питаннях розробки законодавчої бази, яка стимулюватиме розвиток недержавного пенсійного забезпечення. Крім того, співпраця з міжнародними партнерами відкриває доступ до нових технологій, інструментів та методів управління ризиками, що позитивно впливають на довгострокову стабільність пенсійних накопичень. Таким чином, дані перспективи створюють можливості для страхових компаній зайняти ще більш значущу роль у системі недержавного пенсійного забезпечення, забезпечуючи фінансову стійкість та соціальну захищеність населення [12–17].

Висновки

В результаті дослідження нами були зроблені такі висновки. Страхові компанії відіграють критично важливу роль у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, виступаючи стратегічними партнерами як для держави, так і для роботодавців та населення. Діяльність страхових компаній сприяє забезпеченню фінансової стійкості, соціального захисту громадян та економічного розвитку. Страхові компанії створюють та впроваджують інноваційні пенсійні програми, які дозволяють громадянам накопичувати кошти на пенсію, гарантуючи їм регулярні виплати в майбутньому. Здатність ефективно управляти фінансовими ресурсами через довгострокове інвестування дозволяє страховим компаніям не лише зберегти накопичення, але й забезпечити їх примноження. Завдяки використанню актуарних розрахунків страхові компанії знижують ризики для учасників, включаючи ризик інфляції, економічної нестабільності або тривалості життя. Встановлено, що важливим аспектом є співпраця страхових компаній з державою щодо створення сприятливого законодавчого середовища, яке стимулює розвиток недержавного пенсійного забезпечення. Крім того, страхові компанії активно співпрацюють із роботодавцями, пропонуючи корпоративні пенсійні програми, які під-

вищують соціальну відповідальність бізнесу, мотивацію та лояльність працівників. Визначено, що однією з головних переваг страхових компаній є їхня фінансова стабільність та здатність гарантувати виплати згідно з умовами договорів, що виділяє їх від багатьох інших фінансових установ, які пропонують аналогічні послуги. Репутація страхових компаній та контроль з боку регуляторних органів сприяють довірі з боку клієнтів, що є фундаментом для розвитку цієї галузі.

Отже, страхові компанії є не лише фінансовими інституціями, але й стратегічними партнерами, які забезпечують стабільність, надійність та ефективність системи недержавного пенсійного забезпечення. Їхній внесок у розвиток соціального захисту населення та забезпечення гідного рівня життя в похилому віці є визначальним для формування сучасного суспільства. Подальший розвиток цього напрямку залежить від тісної співпраці між усіма зацікавленими сторонами, вдосконалення законодавчої бази, підвищення довіри до страхового ринку та впровадження інноваційних підходів.

Список використаних джерел:

1. Bodie, Z. (1990). Inflation and retirement savings: The role of pension funds and life insurance. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 25(2), 283–298.
2. Diamond, P. A. (2004). Social Security and the Life Cycle. *The American Economic Review*, 94(1), 190–194.
3. Eckhardt, M. (2016). Insurance Companies and Their Role in the Development of Pension Funds in Europe. *European Economic Review*, 80, 94–105.
4. Modigliani, F. (1986). Life Cycle, Individual Thrift, and the Wealth of Nations. *American Economic Review*, 76(3), 297–313.
5. Orszag, M. (2002). The Role of Insurance in the Private Pensions System. *The Journal of Risk and Insurance*, 69(1), 61–78.
6. Pokalchuk, O. K., Puzyrova, P. V. (2024). Theoretical foundations of formation of innovative strategies of insurance companies in Ukraine and peculiarities of its development under martial law. *Журнал стратегічних економічних досліджень*, 4 (21), 100–110.
7. Sharova, O. (2020). Development of Private Pension Systems in Post-Soviet Countries: Challenges and Opportunities. *Journal of Eastern European Economic Studies*, 19(2), 122–137.
8. Білоног, А. П. (2014). Розвиток компаній зі страхування життя в системі недержавного пенсійного забезпечення. *Наукові праці НДФІ*, 1, 126–138.

9. Вергелюк, Ю. Ю., Лещенко, М. А. (2022). Сучасний стан та перспективи розвитку ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка, 27, 42–45.

10. Дем'янчук, О. І., Ничипорук, А. А. (2021). Недержавне пенсійне забезпечення в Україні. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка, 26, 5, 92–96.

11. Покальчук, О. К., Пузирьова, П. В. (2023). Інноваційний розвиток національного страхового ринку у фокусі стратегічних пріоритетів. Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 р., 2, 208–213.

12. Покальчук, О. К., Пузирьова, П. В. (2024). Цифровізація страхового бізнесу: інноваційний розвиток в умовах війни. Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти : збірник матеріалів Міжнародної науково–практичної конференції, м. Київ, 04–05 березня 2024 р., 234–236.

13. Пузирьова, П. В., Покальчук, О. (2023). Інноваційні стратегії формування та розвитку конкурентоспроможної діяльності страхових компаній у сфері міжнародного та національного контексту. Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : тези доповідей V Міжнародної науково–практичної конференції, м. Київ, 6 жовтня 2023 р., 54–55.

14. Пузирьова, П. В., Ковальська, Ю. Г. (2012). Актуальні аспекти менеджменту організації страхового бізнесу. Формування ринкових відносин в Україні, 3 (130), 100–103.

15. Смирнова, І. І., Хачікян, С. А. (2021). Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: тенденції та проблеми розвитку. Економічний простір. 176, 124–129.

16. Сокоринський, Ю. В. (2018). Особливості та зміст недержавного пенсійного забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція, 36(2), 72–76.

17. Татарин, Н. Б., Чепіль, Ю. Б., Дунець, І. А. (2022). Система недержавного пенсійного забезпечення як спосіб інвестування: проблемні аспекти та шляхи вдосконалення. Молодий вчений, 4, 110–114.

18. Ткачук, І. М. (2021). Оцінка сучасного стану системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління, 5, 118–124.

19. Федина, В. В., Саламаха, Ю. В. (2017). Недержавні пенсійні фонди і страхові компанії як суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення. Науковий

вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки, 27(3), 85–88.

20. Яковлева, Г. О. (2016). Правовий статус суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення. Науковий вісник публічного та приватного права, 6(1), 119–122.

References:

1. Bodie, Z. (1990). Inflation and retirement savings: The role of pension funds and life insurance. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 25(2), 283–298.

2. Diamond, P. A. (2004). Social Security and the Life Cycle. *The American Economic Review*, 94(1), 190–194.

3. Eckhardt, M. (2016). Insurance Companies and Their Role in the Development of Pension Funds in Europe. *European Economic Review*, 80, 94–105.

4. Modigliani, F. (1986). Life Cycle, Individual Thrift, and the Wealth of Nations. *American Economic Review*, 76(3), 297–313.

5. Orszag, M. (2002). The Role of Insurance in the Private Pensions System. *The Journal of Risk and Insurance*, 69(1), 61–78.

6. Pokalchuk, O. K., Puzyrova, P. V. (2024). Theoretical foundations of formation of innovative strategies of insurance companies in Ukraine and peculiarities of its development under martial law. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, 4 (21), 100–110.

7. Sharova, O. (2020). Development of Private Pension Systems in Post-Soviet Countries: Challenges and Opportunities. *Journal of Eastern European Economic Studies*, 19(2), 122–137.

8. Bilonoh, A. P. (2014). Rozvytok kompanii zi strakhuvannia zhyttia v systemi nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia. *Naukovi pratsi NDFI*, 1, 126–138.

9. Verheliuk, Yu. Yu., Leshchenko, M. A. (2022). Sучasnyi stan ta perspektyvy rozvytku rynku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii : Ekonomika, 27, 42–45.

10. Dem'ianchuk, O. I., Nychporuk, A. A. (2021). Ned-erzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu*. Serii : Ekonomika, 26, 5, 92–96.

11. Pokalchuk, O. K., Puzyrova, P. V. (2023). Innovatsiinyi rozvytok natsionalnoho strakhovoho rynku u fokusi stratehichnykh priorytetiv. *Innovatyka v osviti, nauksi ta biznesi: vyklyky ta mozhlyvosti : materialy IV vseukrain-skoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh*, m. Kyiv, 17 lystopada 2023 r., 2, 208–213.

12. Pokalchuk, O. K., Puzyrova, P. V. (2024). Tsy-frovizatsiia strakhovoho biznesu: innovatsiinyi rozvytok v

umovakh viiny. Naukovyi vymir osmyslennia ta poshuku optymalnykh modelei rozvytku Ukrainy: marketynhovi, ekonomichni, finansovi ta upravlinskyi aspekty : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo–praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 04–05 bereznia 2024 r., 234–236.

13. Puzyrova, P. V. Pokalchuk, O. (2023). Innovatsiini stratehii formuvannia ta rozvytku konkurentospromozhnoi diialnosti strakhovykh kompanii u sferi mizhnarodnoho ta natsionalnoho kontekstu. Problemy intehratsii osvity, nauky ta biznesu v umovakh hlobalizatsii : tezy dopovidei V Mizhnarodnoi naukovo–praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 6 zhovtnia 2023 r., 54–55.

14. Puzyrova, P. V., Kovalska, Yu. H. (2012). Aktualni aspekty menedzhmentu orhanizatsii strakhovoho biznesu. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, 3 (130), 100–103.

15. Smyrnova, I. I., Khachikian, S. A. (2021). Nederzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini: tendentsii ta problemy rozvytku. Ekonomichniy prostir, 176, 124–129.

16. Sokorynskyi, Yu. V. (2018). Osoblyvosti ta zmist nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia, 36(2), 72–76.

17. Tataryn, N. B., Chepil, Yu. B., Dunets, I. A. (2022). Systema nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia yak sposib investuvannia: problemni aspekty ta shliakhy vdoskonalennia. Molodyi vchenyi, 4, 110–114.

18. Tkachuk, I. M. (2021). Otsinka suchasnoho stanu systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini. Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia, 5, 118–124.

19. Fedyna, V. V., Salamakha, Yu. V. (2017). Nederzhavni pensiini fondy i strakhovi kompanii yak sub'iektivy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky, 27(3), 85–88.

20. Yakovlieva, H. O. (2016). Pravovyi status sub'iektiv nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia. Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava, 6(1), 119–122.

Дані про авторів

Пузырьова Поліна Володимирівна,

доцент кафедри смарт–економіки, Київський національний університет технологій та дизайну, д.е.н., професор

e-mail: puzyrova@ukr.net

Покальчук Олександр Костянтинович,

аспірант кафедри смарт–економіки, Київський національний університет технологій та дизайну

e-mail: pokalchuk.ok@knutd.edu.ua

Data about the authors

Polina Puzyrova,

Associate Professor of the Department of Smart Economics Kyiv National University of Technologies and Design, Doctor of Science in Economics, Professor

e-mail: puzyrova@ukr.net

Oleksandr Pokalchuk,

PhD student at the Department of Smart Economics, Kyiv National University of Technologies and Design

e-mail: pokalchuk.ok@knutd.edu.ua

Банківське іпотечне кредитування: бар'єри та шляхи розвитку

Актуальність теми дослідження. Іпотечне кредитування є важливим інструментом для вирішення соціальних проблем, зокрема забезпечення громадян житлом. Війна спричинила руйнування житлового фонду, вимушене переселення людей і погіршення їх фінансового стану, що ускладнило доступ до іпотечних кредитів. В умовах цих викликів розвиток механізмів підтримки іпотечного кредитування є критично важливим для економічного відновлення та подолання житлової кризи. Державна політика в цій сфері може стати важливим фактором у відбудові житла, залученні інвестицій у будівництво та підтримці постраждалих громадян. Банки, як основні кредитні інститути, мають важливу роль у вирішенні соціально–економічних завдань через кредитування, але для ефективного функціонування необхідне забезпечення відповідними ресурсами. Враховуючи регуляторні обмеження та потребу в управлінні ризиками, це підвищує актуальність дослідження механізмів розвитку іпотечного кредитування в Україні.

Метою роботи є систематизація та узагальнення тенденцій банківського іпотечного кредитування з виокремленням проблем, трендів та перспектив розвитку.

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

МОЛНАР О. С., БРЕНЗОВИЧ О. І., ІЛІНИЧ І. Й. Основні моделі національних економічних систем	5
ПУЗИРЬОВА П. В. Ключові чинники впливу на бюджетну політику України у сфері забезпечення економічної безпеки держави в умовах цифровізації та сталого розвитку	9
КОРОВЧЕНКО В. В. Економічні заходи держави щодо підтримки підприємництва в умовах пандемії	19

Інноваційно-інвестиційна політика

СОЛОВІЙ С. Б., КУШНІР Л. П., ВІВЧАРУК О. М., МАРЦИНОВСЬКИЙ В. В. Формування інвестиційної стратегії туристичних бізнес-структур	33
ГОВОРУХА Д. В. Інституційна підтримка та стимулювання інноваційного розвитку будівельної галузі України	41
БІРЮКОВ Є. В. Концептуальні підходи до інноваційного розвитку людського потенціалу малого і середнього бізнесу	50
ПЛЕТЕНЕЦЬКА С. М. Особливості впровадження інновацій на ринку страхування в умовах війни	58
ВОЛКОВ Б. Г. Санаційні заходи для промислових підприємств у сфері забезпечення інноваційного розвитку та конкурентоспроможності в умовах турбулентності	67

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

ВАСИЛЬЧАК С. В., ЮРКІВ Н. Я., ЖИДЯК О. Р., ДУБИНА М. П. Формування контролю за переміщенням товарів подвійного використання: методи, проблеми та безпекові виклики	76
ВЛАСЕНКО В. А. Комплексний підхід до впровадження ефективної системи та механізму управління економічною безпекою на підприємствах у період відродження національної економіки	84
КАЛІНІН О. В., МОСІЙЧУК Т. К. Управління ризиками в аграрних підприємствах	94
ОРЕЛ А. М. Двосторонній процес маркетингових комунікацій підприємств	102
ШУР І. М. Ключові напрями екологізації підприємництва в умовах трансформації економіки	109
ЧУПРИНА Ю. А., МАТВЕЇВ В. В., ШЛАПАК О. Г., ПОЛЗІКОВ М. О. Економіко-математична формалізація підготовки та проведення сутнісних змін операційних систем будівельних підприємств	119
ЗАМКОВА І. В., СМУТОК В. І., ВЕРХОВОДОВ О. С., БАБЮК С. Н., ЗДІР О. А., Облік речового майна військових частин Збройних Сил України в особливий період	134
ЗОРЕНКО І. А., ОСТЕЦЬКА Т. Л. Зростання біржового ф'ючерсу на какао та його вплив на виробництво кондитерських виробів в Україні	141
ВЕРГУН М. О., ВЕРГУН А. М. Активізація трансферу технологій в академічному підприємстві	146
НЕСТЕРЧУК В. Ю. Стратегія розвитку та модернізації переробної промисловості	156
КАПУСТІН О. О. Оцінка та підвищення ефективності менеджменту виробничого потенціалу інноваційно активних підприємств	165

Розвиток регіональної економіки

ГЕРЗАНИЧ В. М., БУЛЕЦА Н. В., КУШНІР Ю. Б. Регіональна сільська економіка як прерогатива розвитку інформаційних технологій	179
ГОНЧАР В. В., ГУМЕННА О. В. Управління ризиками будівельного девелопера в контексті сталого розвитку	183

Соціально-трудова проблеми

ДІДИК О. С. Стратегічні напрями формування соціально-економічних цінностей в контексті післявоєнної економіки України	192
ПУЗИРЬОВА П. В., ПОКАЛЬЧУК О. К. Роль страхових компаній як стратегічного партнера у розвитку недержавного пенсійного забезпечення	204
МОШУРОВСЬКИЙ О. В. Банківське іпотечне кредитування: бар'єри та шляхи розвитку	213
ШАЦЬКА З. Я. Перспективи та виклики переходу до системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні в умовах післявоєнного відновлення	222

Рецензії, коментарі, відгуки

РЕЦЕНЗІЯ на монографію «Фіскальна ресурсогеологія», автор к.е.н., с.н.с. Бодюк Адам Васильович	231
--	-----